

О. В. Попова, К. І. Ткаченко,
Сумський державний університет, м. Суми

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС США ЯК ПОЛЕ РЕАЛІЗАЦІЇ БІБЛЕЇЗМІВ «GOD», «BLESS»

Беручи за точку відліку місце біблеїзмів у політичному дискурсі США, у статті здійснюється аналіз частоти вживання лексичних одиниць «God» та «bless» у підготовленому та непідготовленому мовленні. Кількісні показники та аналіз семантичної складової слугують підтвердженням тенденції про зближення характеристик усного та письмового мовлення.

Ключові слова: біблеїзми, маніпулятивна стратегія, письмове мовлення, політичний дискурс, стратегія театральності, усне мовлення.

Ставя точкой отсчета место библеизмов в политическом дискурсе США, в статье осуществляется анализ частоты использования лексических единиц «God» и «bless» в подготовленной и неподготовленной речи. Количественные показатели и анализ семантической составляющей служат подтверждением тенденции о сближении характеристик устной и письменной речи.

Ключевые слова: библеизмы, манипулятивная стратегия, письменная речь, политический дискурс, стратегия театральности, устная речь.

Taking into account biblical expressions in a political discourse of the USA the article gives the analysis of «God» and «bless» lexical units frequency in prepared and non-prepared speech. Quantity markers and semantic analysis prove the tendency of oral and written speech characteristics coming closer.

Key words: biblical expressions, manipulative strategy, oral speech, political discourse, strategy of theatre, written speech.

Політичний дискурс відноситься до особливого типу спілкування, для якого характерним є високий ступінь необхідності впливу на свідомість людей. Тому виявлення механізмів здійснення політичної комунікації стає значущим для визначення характеристик мови як засобу впливу. У цьому сенсі важливість вивчення політичного дискурсу продиктована необхідністю пошуку для політиків оптимальних шляхів мовного впливу на формування оцінок аудиторії, з одного боку, і необхідністю розуміння аудиторією реальних інтенцій, з іншого боку. Мета політичного дискурсу полягає у тому, аби сформулювати у адресатів необхідність прийняття «політично правильних» дій та / або оцінок. Інакше кажучи, мета політичного дискурсу – переконати, спонукати до дії.

Політичний дискурс розглядається великою когортою лінгвістів: В. М. Базилевим, А. М. Барановим, Д. Болінджером, Дж. Даймондом, В. І. Карасиком, Ю. М. Карауловим, О. М. Паршиною, О. О. Поповою, Г. Г. Почепцовим, А. П. Чудіновим, М. Шадсоном, О. І. Шейгал та іншими.

Об'єктом дослідження виступає політичний дискурс США, який оперує лексичним, граматичним, стилістичним матеріалом, що максимально відповідає мовним одиницям, які використовуються в усній комунікативній практиці.

Предмет дослідження – біблеїзми *God*, *bless*, частота їх уживання у текстах, що належать до політичного дискурсу США.

Актуальність обраної тематики зумовлена підвищеною увагою сучасних лінгвістичних студій саме до політичного дискурсу, і безпосередньо політичного дискурсу США, як взірця просування демократичних ідей та цінностей. Аналіз лексичної складової у виступах американських політиків сучасності має на меті відстежити питому вагу біблеїзмів у політичному дискурсі США, що дає змогу виконати наступні **завдання**:

- з'ясувати доцільність вживання біблеїзмів у політичному дискурсі США;
- проаналізувати співвідношення лексичних одиниць *God* та *bless* у текстах, що презентують підготовлене та непідготовлене мовлення;
- виявити наявність чи відсутність просування *God* та *bless* від статусу біблеїзмів до статусу загальноживаної лексики.

Зважаючи на те, що основними цілями політичного дискурсу є спонукання до дії (голосування), прагнення мовця переконати аудиторію у необхідності здійснення свідомої дії (голосування), а також внесення емоційного запалу та оцінки подій, що відбуваються, та враховуючи провідні концепти політичного дискурсу («влада», «політик», «передвиборча кампанія»), маніпулятивна та аргументативна стратегії виявляються глобальними, що керують усім політичним дискурсом. Можливості такого впливу закладені в самій природі мовної системи: рухливість семантичної структури слова, складність відмежування конотації від прямих денотативних значень, варіативність денотативних і конотативних значень тих самих мовних знаків під впливом соціальних чинників, синонімічність й асоціативні зв'язки слів, модальність висловлювання, оцінність семантики [6, с. 257] – все це навмисно і цілеспрямовано використовується пропагандою, адже політичний «театр» заснований на образах (іміджах) політичних діячів.

As Commander-in-Chief, I will do whatever it takes to fulfill the federal government's foremost responsibility under the Constitution: to keep you safe in an increasingly dangerous world. I will uphold America's values by standing shoulder-to-shoulder with those who share those values and our interests and standing tall against those who don't. I will devote the resources necessary to maintain our fighting forces as second-to-none, while being judicious in the use of our power. I will ensure our borders are fully secured. And I will not rest until the war on terror is won [10].

У запропонованому уривку М. Бахманн слідує вимогам ораторського мистецтва, адже тут знаходимо елемент когезії, що забезпечує послідовність та взаємозв'язок окремих елементів виступу; чітку аргументацію, в якій вибір аргументів вмотивовано ситуацією спілкування та складом аудиторії, адже такі аргументи повинні діяти не лише логічно, а й емоційно [4, с. 119]. Разом з тим в ораторській промові спостерігається конкатенація книжкового та розмовного стилів [3; 4]. Книжкові гіперболізовані вислови типу: *I will do whatever it takes, foremost responsibility, standing tall against* – протиставляються повторам *I will*, властивим розмовному стилю, де займенник *I* виконує роль дейксиса сильної особистості. Крім того, *I* подається в опозиції до *you, our, America*, чим адресант виявляє значущість власних лідерських якостей та маркує звернення до масового слухача (перехід від займенника *you, our* до метонімічного *America*).

Разом з тим, знаходимо: езотеричне *whatever*, за допомогою чого адресант уникає переліку конкретних дій, розраховуючи на контекстуальне розуміння ситуації адресатом; постійну апеляцію до лексичних одиниць, у семантиці яких вже закладено позитивну чи негативну оцінку (*safe / increasingly dangerous, shoulder-to-shoulder / tall against, those who share / those who don't*). Оперуючи на рівні інтенціонала значень, М. Бахманн досягає максимальної простоти та зрозумілості. У виступі мінімілізовано скорочені лексичні форми розмовного мовлення. Відповідно, аргументованість, когезія елемен-

тів промови, тема-рематична послідовність, залучення книжкових елементів надають виступу М. Бахманн динамічності, влучності, емоційності і разом з тим простоти та відповідності ситуації.

Відтак, сутність політичного дискурсу – впливати на свідомість виборців, доносячи свою інтенцію, досягати перлокутивного ефекту, тобто маніпулювати виборцями, примушуючи їх діяти відповідно до поставлених адресантом цілей, і у кожному разі зберігати театральність мовлення, властиву політичному дискурсу [5, с. 103], яка залишається запорукою ораторського мистецтва. В. І. Андреев, даючи поради щодо етики ораторського мистецтва, називає: аргументованість виступу, відповідно, компетентність та ерудованість адресанта щодо теми виступу; доброзичливе ставлення до адресата, що включає постійну акцентуацію бажання добра реципієнту; порядність адресанта, яка полягає у добробуті реципієнта як основній місії адресанта [1, с. 61]. І у цьому плані в нагоді стає вживання біблеїзмів, які є одним із ефективних засобів реалізації маніпулятивної технології.

Біблеїзмами називають слова, фразеологічні одиниці чи власні імена, які вживаються у тексті Біблії, отже, в їхню семантичну структуру під впливом контексту входять семи: «зв'язок з Богом», «величність», «урочистість» [7, с. 78]. Більше того, слід зауважити, що важливість Біблії для американського суспільства є беззаперечною. На зразок того, як на зорі народження нової держави її засновники цитували Святе Письмо з метою донести до своїх громадян те, що вони, вихідці з різних країн, становлять єдину державу, збудовану на засадах рівності та демократії, сьогодні, в час могутності та зрілості Сполучених Штатів, президенти звертаються до Біблії, щоб вселити в своїх громадян переконання, що вони рівні у своєму прагненні брати участь у політичному житті суспільства [7, с. 78].

For we know that if the earthly tent we live in is destroyed, we have a building from God, an eternal house in heaven not built by human hands [9].

У наведеному прикладі йде не лише безпосереднє застосування лексичної одиниці *God*, що, безсумнівно, апелює до Біблії, а й інтенція усього висловлювання пронизана біблійними мотивами (*a building from God, an eternal house in heaven*), які мають пробудити в свідомості реципієнта ідею про порятунок, про вічне життя, безсмертя. А якщо врахувати умови, за яких було виголошено таке речення (16 грудня 2012 року Обама відвідав міжконфесійне молитовне сповідання у загальноосвітній школі Сенді-Хук у Ньютауні штату Коннектикут, де 14 грудня сталося жахливе масове вбивство: учень приніс до школи вогнепальну зброю, його жертвами стали двадцять дітей та семеро дорослих [9]), то доцільність такого висловлювання зростає в рази. Більше того, амальгамування, застосування дейксису *we*, наголошує на приналежності мовця (Президента США Б. Обами) до широкого загалу, до переліку пересічних громадян країни, який має такі ж як і у всіх турботи, є такою ж цілком вразливою, залежною від зовнішніх чинників особистістю (*if the earthly tent we live in is destroyed*). Тож, залучення цілком нейтральних за своєю конотацією лексичних одиниць у даному прикладі та звернення до біблійних мотивів сприяють створенню неабиякої експресії, яка має на меті посилити вплив на слухача, вразити, переконати його, привернути увагу. Експресивність як мовленнєва категорія пов'язана з посиленням комунікативної інтенції мовця та отриманням необхідної відповіді слухача, що є головною ціллю у політичному дискурсі, де політик прагне заручитись підтримкою своїх виборців.

Якщо доцільність застосування біблеїзмів у політичному дискурсі США не викликає сумнівів, то виникає питання щодо кількісних показників такої лексики у підготовленому мовленні американських політиків на відміну від непідготовленого. Адже невід'ємною рисою усного чи письмового підготовленого мовлення, окрім усього іншого, вважається перевага книжкової лексики, до якої, власне, належать і біблеїзми. А от непідготовленому мовленню (як правило усному) властиві свобода у виборі слів, використання простих речень, вживання спонукальних, питальних, окличних речень різного типу, повтори, еліптичні конструкції, тощо [2]. Більше того, лакуни, що з'являються у непідготовленому мовленні, заповнюються тими вербальними формами, які знаходяться на поверхні, які є часто вживаними, належать до активного словникового запасу мовця. Відтак, враховуючи беззаперечну важливість Біблії для американського суспільства, біблеїзми і тут мають зайняти свою нішу.

До розгляду було взято проміжок часу з 2011 по 2015 роки: скрипти 24 президентських дебатів як приклад непідготовленого мовлення, та 135 текстів монологічних звернень політиків до виборців, оприлюднення їх програм, проектів [11], які є заздалегідь підготовленими та ретельно обміркованими, виваженими в рамках лексичної та граматичної побудови, що спрямовано на підвищення маніпулятивної та аргументативної стратегій у рамках політичного дискурсу.

1) *This is a country that in our founding documents says we're a nation that's founded under God, and the privileges and blessings at that we have are from our creator* [11].

2) *Thank you, and God Bless the United States of America* [11].

Перший приклад узятो із скрипту дебатів від 13 червня 2011 року, другий – із виступу М. Ромні від 7 жовтня 2011 року. У кожному разі фігурує посилання до Бога, що несе ідею вищого заступництва, захисту. І в першому, і в другому разі політики жодним чином не намагаються вдаватися до релігійних повчань. Мета адресанта – за рахунок біблеїзмів створити ілюзію про виключну обраність Америки та її населення, захищеність, непохитність устрою, а відтак, і правильність обраного політичного курсу. Шляхом такої макро-стратегії маніпуляції політик одночасно здійснює і приховану стратегію самопрезентації, оскільки він є тим, хто усвідомлює таку «величну надістину», відповідно, він здатен повести народ «до світлого майбуття».

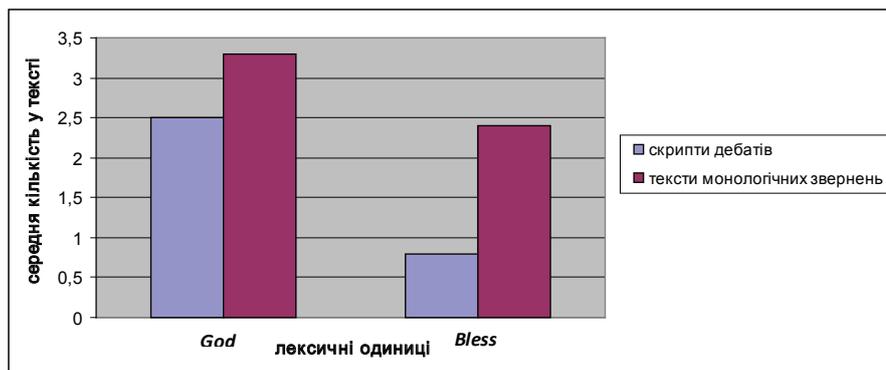

Рис. 1. Середній кількісний показник слів *God*, *bless* у виступах американських політиків 2011–2015 рр.

Як свідчать результати проведеного аналізу, кількісна домінантність біблеїзмів *God, bless* спостерігається в текстах монологічних звернень політиків до виборців та в текстах їх програм, проєктів і т.д. Більше того, монологічні звернення Б. Обама до американців у своїй більшості (із 105 – 101 виступ) закінчуються словами *God Bless America /you, etc* [11]. Вживання біблеїзмів *God, bless* налаштовує реципієнта на виключно позитивний спосіб міркування; адресант вербалізує те саме бажання добробуту адресату, про яке зазначає Андреев В.І., тим самим наголошуючи на власній порядності, виключності на політичній арені.

Разом з тим, за рахунок повсюдності ЗМІ, збільшення частоти появ політиків перед виборцями, а відтак, і обмеження часу, який адресант отримує на підготовку своєї промови, спостерігається наближення характеристик усного та письмового, підготовленого та не підготовленого мовлення. Результати проведеного аналізу демонструють кількісну перевагу біблеїзмів у зверненнях політиків, що носять підготовлений характер. Тим не менш, не підготовлене мовлення не позбавлене цієї лексичної складової. Більше того, саме частотність апеляції до біблеїзмів слугує рушійною силою, що спричиняє до розширення семантичного поля.

1) *And I think the most eloquent words ever written were those in our Declaration of Independence that said it's a creator who endowed us with inalienable rights given to us from God, not from government. And the beauty of that is that government cannot take those rights away. Only God can give, and only God can take* [11].

2) *Through a cacophony of division and hatred, his voice rang out, challenging America to make freedom a reality for all of God's children and prophesying a day when the discord of our Union would be transformed into a symphony of brotherhood* [11].

3) *We need a government that stands up for the hopes, values, and interests of working people, and gives everyone willing to work hard the chance to make the most of their God-given potential* [11].

У кожному із запропонованих прикладів лексична одиниця *God* демонструє інтенціонал значення, адже ключовою складовою семантики залишається: *the spirit or being who Christians, Muslims, Jews, etc. pray to, and who they believe created the Universe* [8, с. 695]. Тим не менш, якщо в першому прикладі *God* позначає одиничність, виключність (зверніть увагу: *from God but not from government; only God*), що веде до єдиної думки: Бог – Творець, Бог єдиний. То у другому прикладі за рахунок утворення словосполучення *God's children* іде переміщення семантичних важелів, ключовою стає лексема *children*, яка, відповідно, несе в собі вже множинність. У такий спосіб звертаємось до думки про чисельність населення США (*challenging America, our Union*), яке, відповідно до Божих настанов, неодмінно має жити у мирі та злагоді (*a symphony of brotherhood*). А от у третьому прикладі лексичний новотвір *God-given potential* зберігає у семантиці від *God* лише *something which you give too much importance or respect* [8, с. 695]. Більше того, це «щось» (*hopes, values, and interests*) формулюється езотерично, натяками, зверненням до загальних істин про «добро», що кожен має зрозуміти самостійно (певно, що так і зробить, але вже залежно від власного виховання, життєвих принципів, пріоритетів).

Відтак, політичний дискурс США залишається широким плацдармом для здійснення подальших досліджень, лексико-стилістичних, граматико-стилістичних пошуків. Біблеїзми, не зважаючи на приналежність до Святого Письма, «зв'язок з Богом», «величність», «урочистість», за рахунок частоти вживання здатні втрачати цю складову значення, здобуваючи нові семантичні нашарування. Лише комплексне вивчення з урахування як провідних характеристик політичного дискурсу США, так і тенденцій, що спостерігаються у доборі тих чи інших лексичних та граматичних конструкцій у виступах американських політиків, де б до уваги брались прагматичні та когнітивні, лінгвальні та екстралінгвальні складові, здатне дати відповідь на питання про подальші тенденції у лексичному та граматичному складі англійської літературної мови.

Література:

1. Андреев В. И. Деловая риторика / В. И. Андреев. – М. : Народное образование, 1995. – 208 с.
2. Введенская Л. А. Культура и искусство речи. Современная риторика / Л. А. Введенская, Л. Г. Павлова. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 576 с.
3. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. – М. : Русские словари, 1996. – 416 с.
4. Культура русской речи : учебник для вузов / [С. И. Виноградов, Л. К. Граудина, Е. В. Карпинская и др.]; под ред. проф. Л. К. Граудиной и проф. Е. Н. Ширяева. – М. : Издательская группа НОРМА – ИНФРА М, 1998. – 560 с.
5. Попова О. В. Передвыборчий дискурс США в динаміці англійської мови середини ХХ – початку ХХІ століть : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Попова Олена Володимирівна. – Суми, 2014. – 252 с.
6. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, ар-хітектоніка, варіативність. [На матеріалах сучасної газетної публіцистики]: Монографія / К. Серажим / За ред. В.Різуна. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. – 392 с.
7. Четайкіна В. Функції біблеїзмів у промовах Джорджа Буша-молодшого / В. Четайкіна // Іноземна філологія. – 2013. – Вип. 125. – С. 77–84.
8. Longman Dictionary of Contemporary English / [director Della Summers]. – 4th edition. – Edinburgh : Person Education Limited, 2005. – 1950 p.

Ілюстративний матеріал:

9. Obama Sandy-Hook Prayer Vigil Speech Transcript [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.christianpost.com/news/obama-sandy-hook-prayer-vigil-speech-transcript-newtown-full-text-video-86758/>
10. Page of Michele Bachmann [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.michelebachmann.com/issues/>
11. The American Presidency Project [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.presidency.ucs.edu/index.php>

УДК 811.112.2:373.7

Л. О. Потенко,

Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ, м. Київ

СКОРОЧЕННЯ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Стаття присвячена проблемі семантичних зрушень у значенні німецьких фразеологічних одиниць шляхом скорочення компонентного складу твірних фразеологізмів, виділених на основі аналізу фразеологічних словників. Результати цієї роботи демонструють продуктивність дериваційних процесів на матеріалі емотивної фразеології. Скорочення компонентного складу фразеологізмів розглянуто в статті як засіб семантико-структурних змін фразеологічних одиниць у процесі фразеологічної деривації.

Ключові слова: фразеологічна деривація, твірні та похідні фразеологізми, емотивна фразеологія, скорочення компонентного складу фразеологічної одиниці.